

ВИЗНАЧЕННЯ ПАРАМЕТРІВ СІТКИ СВЕРДЛОВИННИХ ЗАРЯДІВ НА УСТУПАХ КАР'ЄРІВ

Аналіз робіт з визначення відстаней між свердловинними зарядами показує, що більшість з них зводяться до визначення радіуса зони дроблення і коефіцієнта перекривання цих зон при вибуху поруч розташованих зарядів ВР. Таким чином, вираз для визначення відстаней між свердловинними зарядами в загальному вигляді можна представити як:

$$a = k_{nz} \cdot r_D, \quad (1)$$

де r_D - радіус дроблення на поверхні оголення в напрямку перекривання зон дроблення, м; k_{nz} - коефіцієнт перекривання зон дроблення.

Однак, як показують дослідження, на величину радіуса зони дроблення в напрямку перекривання впливає анізотропія масиву гірських порід (а саме коефіцієнт анізотропії K_a), напрям поширення основної системи тріщин до лінії забою α_{TZ} і геометрія зони дроблення. З урахуванням вищевикладеного проведені графоаналітичні розрахунки щодо раціонального розміщення свердловинних зарядів у плані блоку, що готується до підривання. Визначено вирази для еліпсоподібної (при $K_a=1$ - у вигляді кола) і хрестоподібної зон дроблення.

Для математичного опису еліпсоподібної зони дроблення використовуємо рівняння еліпсу в канонічній і полярній формах. Тоді, радіус-вектор довільної точки еліпса ρ можна записати:

$$\rho = \frac{r_{Dmax}}{\sqrt{1 + (K_a^2 - 1) \cdot \sin^2 \alpha_{TZ}}} \quad (2)$$

де r_{Dmax} - максимальний радіус зони дроблення, м.

При розгляді зарядів в групі (два і більше) вирази для визначення відстаней між свердловинами в ряду a та між рядами b при будь-яких кутах α_{TZ} і K_a матимуть вигляд:

$$a = k_{nz} \frac{r_{Dmax}}{\sqrt{1 + (K_a^2 - 1) \cdot \sin^2 \alpha_{TZ}}}; \quad (3)$$

$$b = k_{nz} \frac{r_{Dmax}}{\sqrt{1 + (K_a^2 - 1) \cdot \cos^2 \alpha_{TZ}}} \quad (4)$$

де k_{nz} - коефіцієнт перекривання зон дроблення поруч розташованих свердловинних зарядів (для прямокутної схеми розташування свердловинних зарядів розраховується, для зміщеної сітки свердловин приймається $k_{nz}=1.6$).

Зона дроблення хрестоподібної форми крім радіусів дроблення в напрямках великої і малої півосей (відповідно, r_{Dmax} та r_{Dmin}), характеризується також і радіусом дроблення в напрямку кута 45° , так званої величиною увігнутості r_{Dp} , яка суттєво впливає на параметри сітки свердловин. Беручи до уваги вищевикладене, з урахуванням анізотропії порід і напрямку поширення основної системи тріщин, відстані між свердловинами в ряду a та між рядами b можуть бути виражені рівняннями, що описують хрестоподібну форму зони дроблення:

$$a = 0,5k_{nz}r_{Dmin} \sqrt{(K_a^2 - 1) \cdot \cos^2 \alpha_{TZ} + 1} \left(\cos 4\alpha_{TZ} + 1 + \frac{xK_a(1 - \cos 4\alpha_{TZ})}{\sqrt{\frac{K_a^2 + 1}{2}}} \right); \quad (5)$$

$$b = 0,5k_{nz}r_{D\min}\sqrt{(K_a^2 - 1) \cdot \sin^2 \alpha_{TZ} + 1} \left(\cos 4\alpha_{TZ} + 1 + \frac{xK_a(1 - \cos 4\alpha_{TZ})}{\sqrt{\frac{K_a^2 + 1}{2}}} \right), \quad (6)$$

де x – ступінь увігнутості хрестоподібної зони, приймається в межах $0,7 \dots 0,8$.

Таким чином, підводячи підсумок вищевикладеному можна зробити висновок про те, що представлені розрахункові формули для визначення відстаней між свердловинними зарядами враховують основні фактори, що впливають на рівномірність розподілу енергії вибуху в масиві гірських порід.

За результатами проведених графоаналітичних досліджень рекомендовано при веденні буропідривних робіт на кар'єрах застосовувати зміщену сітку свердловин для кутів $\alpha_{TZ}=0^0 \dots 25^0$ та $65^0 \dots 90^0$ і прямокутну - при $\alpha_{TZ} = 25^0 \dots 65^0$, оскільки значення k_{nz} мають при цьому максимальні значення, а отже, максимально можливими можуть бути і відстані між свердловинами.